

دست اندازهای برنامه درسی سلامت و تربیت بدنی

۱. **برنامه منقضی شده:** نیک می‌دانیم که محتوای برنامه درسی یکی از عناصر اصلی است که مبنای اجرای درس است. از زمان تولید اولین برنامه درسی تربیت بدنی در دوره ابتدایی بیش از ۱۵ سال می‌گذرد. برنامه‌های دوره‌های متوسطه اول و دوم نیز هم‌زمان با تغییر نظام آموزشی به ۳-۳-۳ تولید شد. این برنامه‌ها باید متناسب با نیازها، علاقه‌ها و ویژگی‌های دانش‌آموزان نسل جدید و بر اساس اصول مدون علمی و نیازسنجی شده به‌روزرسانی شوند. حوزه سلامت هم بخش نادیده‌گرفته‌شده از این برنامه‌هاست.

۲. **کارخانه معلم‌ساز:** یکی دیگر از عناصر اصلی در برنامه درسی، معلم است. هر قدر معلم توانمندتر باشد، فاصله برنامه درسی طراحی‌شده با برنامه درسی اجراشده کاهش می‌یابد. نوظهوربودن برنامه درسی تربیت بدنی و سلامت به نسبت سایر برنامه‌ها از یک سو و سطح کیفی کارخانه‌های معلم‌ساز از سوی دیگر، عواملی هستند که بر کیفیت اجرای آن‌ها تأثیر گذاشته‌اند. به نظر می‌رسد چالش‌های ساختاری و مبنایی دانشگاه فرهنگیان، از جمله کمبود استادان خبره، به‌روز نبودن برنامه‌های درسی تربیت معلم و کمبود امکانات و تجهیزات از دیگر عوامل مؤثر در این زمینه‌اند. کمبود نیروی انسانی متخصص برای اجرای درس تربیت بدنی و سلامت یکی از

برنامه درسی سلامت و تربیت بدنی مجموعه‌ای از فرصت‌های تربیتی را فراهم می‌کند که در آن، دانش‌آموزان با ایفای نقش مؤثر و فعال خود، ضمن کسب و حفظ و توسعه سواد بدنی و سواد سلامت و سبک زندگی سالم و فعال در تمام طول عمر، خواهند توانست در تمام ابعاد و ساحت‌های تربیتی (اجتماعی، فرهنگی، علمی و...) رشد کنند. حوزه تربیت و یادگیری سلامت و تربیت بدنی، دانش‌آموزان را توانمند می‌کند تا ضمن رشد همه‌جانبه، ارتقای توانایی‌های بدنی، کسب مهارت‌های سالم‌زیستن، مسئولیت‌پذیری و مشارکت در حفظ محیط زیست، درک، توانایی و تعهدات مورد نیاز برای بهره‌مندی از زندگی سالم و فعال در تراز معیار زندگی ایرانی - اسلامی را در خود گسترش دهند و با رفتارهای صحیح و سالم در طول عمر، برای خود، دیگران و محیط زیست سودمند باشند. کارکردها و پیامدهای مثبت این برنامه بر همگان روشن‌اند، اما چیزی که باید بدانیم، دلایل سریع رشد نکردن این نهال تازه سر از خاک بیرون زده است.

در این یادداشت، نگاهی داریم بر مهم‌ترین نقیصه‌هایی که در طراحی و پیاده‌سازی برنامه درسی سلامت و تربیت بدنی به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم نقش دارند:

دکتر محسن وحدانی
عضو هیئت علمی دانشگاه
اصفهان

شود نه امور اداری و فوق برنامه. سوم اینکه هم پشتیبانی لازم در خصوص توانمندسازی و حرفه‌ای‌سازی آنان باید صورت پذیرد و هم تمهیدات اجرایی لازم برای آنان فراهم شود.

۵. چهار دیواری برنامه درسی: یکی از کمبودها و ایرادهای موجود، ترویج و گسترش ندادن برنامه درسی تربیت‌بدنی و سلامت است. در حال حاضر، این برنامه در چهار دیواری کوچکی محصور است و آن گونه که باید و بشاید، ترویج نشده است. در این زمینه پیشنهاد می‌شود با اجرای برنامه‌های توانمندسازی و آموزشی نسبت به توجیه و آموزش کلیه سودبران (مدیر، کارشناس، اولیا و...) اقدام شود تا در نقش تسهیلگران، زمینه اجرای مطلوب درس را فراهم کنند. منطبق و رویکرد برنامه درسی تربیت‌بدنی و سلامت یکی از مقوله‌هایی است که باید شفاف و دقیق بیان شود. همان قدر که برای آموزش و توانمندسازی و ترویج و گسترش برنامه درسی در میان معلمان انرژی و هزینه صرف می‌شود، برای ترویج و گسترش آن در میان سودبران کلیدی از جمله مدیران مدرسه‌ها، کارشناسان، اولیا و به صورت کلی جامعه نیز، باید سرمایه‌گذاری کنیم. کارشناسان و مدیران آسان‌کننده اجرای برنامه هستند و آگاهی آنان از منطق و کارکردهای برنامه می‌تواند نقشی مؤثر داشته باشد. اولیای دانش‌آموزان هم می‌توانند نقش عاطفی و پشتیبانی از برنامه را ایفا کنند.

۶. استانداردهای آموزشی: یکی از عوامل اساسی که بر کیفیت اجرای درس تربیت‌بدنی نقش دارد، استانداردهای آموزشی است. نسبت بالای تعداد دانش‌آموز به معلم در برخی از کلان‌شهرها، نسبت پایین فضای ورزشی و بهداشتی به تعداد دانش‌آموز، استانداردهای پایین زمین‌ها و مکان‌ها، تناسب نداشتن مواد آموزشی با محتوای برنامه درسی، تناسب نداشتن تجهیزات با تعداد دانش‌آموزان و... از مهم‌ترین شاخص‌های پایین بودن استانداردهای آموزشی برای اجرای این برنامه است. شاید نتوان در کوتاه‌مدت همه این دست‌اندازها را اصلاح کرد، اما می‌توان با هم‌افزایی، همراهی، همکاری و هم‌فکری دستگاه‌ها و بخش‌های مختلف، دست کم بخشی از این موانع را از میان برداشت تا مسیر راه زندگی سالم برای دانش‌آموزان هموارتر شود. مشارکت و همکاری فراسازمانی برای پشتیبانی و حمایت از برنامه، توسعه برنامه‌های آموزشی و حرفه‌ای برای کلیه سودبران، ترویج و گسترش برنامه‌های درسی در جامعه، بازاندیشی و بازنگری در محتوای برنامه‌ها و پشتیبانی سخت‌افزاری و نرم‌افزاری از اجرای برنامه‌ها، برخی از راهکارهایی هستند که می‌توان در این زمینه پیشنهاد داد. امید است با کمک و همکاری افزون‌تر، نهال تربیت‌بدنی و سلامت روزبه‌روز بیشتر رشد کند و محصولاتی پربار و مطلوب برای جامعه به ارمغان بیاورد؛ ان شاء الله.

عواملی اساسی است که برای جبران آن، باید اقدامات جدی انجام داد.

۳. خلأهای قانونی: از مهم‌ترین چالش‌های اساسی دیگر برای پیاده‌سازی برنامه درسی تربیت‌بدنی و سلامت، ترس و نگرانی معلمان تربیت‌بدنی از اتفاقات و حوادث احتمالی در کلاس تربیت‌بدنی است که باعث می‌شود بسیاری از معلمان به بهانه‌های مختلف از اجرای اصولی و اساسی برنامه خودداری کنند. در این خصوص پیشنهاد می‌شود با رایزنی‌ها و تعامل با نهادهای قانون‌گذار و قضایی، نسبت به تدوین و تصویب قوانین حقوقی حمایتی از معلمان تربیت‌بدنی اقدام شود.

۴. بازوان آموزشی: از دیگر بخش‌هایی که هم در آموزش و توانمندسازی معلمان و هم در ارزشیابی برنامه درسی می‌توانند کمک‌کننده باشند، گروه‌های آموزشی هستند. گروه‌های آموزشی مغز متفکر و بازوان اصلی برای پیاده‌سازی درس‌اند. به‌عنوان چند پیشنهاد برای بهره‌وری بیشتر این گروه‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد: اول اینکه تغییرات مدیریتی در سطح استان و شهرستان خیلی نباید این افراد را تحت تأثیر قرار دهد، زیرا هزینه و انرژی زیادی صرف توانمندی و رشد آنان شده است. دوم اینکه شرایط احراز و شرح وظایف آنان باید شفاف بیان شود تا از این عزیزان در کمک به برنامه درسی استفاده

شاید نتوان در کوتاه‌مدت همه این دست‌اندازها را اصلاح کرد، اما می‌توان با هم‌افزایی، همراهی، همکاری و هم‌فکری دستگاه‌ها و بخش‌های مختلف، دست کم بخشی از این موانع را از میان برداشت تا مسیر راه زندگی سالم برای دانش‌آموزان هموارتر شود